

Валюк Вікторія Федорівна

канд. хім. наук, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Саблук Сергій Анатолійович

канд.юрид.наук., доцент кафедри цивільного права та процесу

Хмельницький університет управління та права

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ДОСЛІДЖЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ ВИПУСКНИКІВ

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, що їх можна виміряти.

Визначаючи якість освіти як багатоелементну структуру, зауважимо, що найважливішим показником результативності навчання є освітні досягнення випускників. Дане положення підтверджується аналізом міжнародних досліджень якості освіти, визначивши основним показником ефективності освіти рівень підготовленості учнів та студентів, їх ціннісні орієнтації та інформацію щодо продуктивної самореалізації.

Компетентнісний підхід обумовлює формування в учнів та студентів не стільки знань і умінь, скільки готовність здійснювати самостійний пошук нових знань, приймати рішення і нести за них відповідальність. Тому знання повинні мати міцність і усвідомленість, оперативність і гнучкість, повноту і глибину, тобто повинні бути якісними. З цього слідує, що розвиток ідей компетентісно-орієнтованої освіти та впровадження їх у педагогічну практику буде сприяти підвищенню якості підготовленості випускників шкіл і вузів до професійної та освітньої діяльності [1].

Проблема оцінювання якості освіти активно обговорюється як в Україні, так і за кордоном. Біля витоків зародження теорії педагогічних вимірів знаходяться зарубіжні фахівці (А. Анастасі, А. Біне, Ф. Гальтон, Дж. Кеттелл, Р. Раш, Т. Симон та ін.) які єдині в думці, що найважливішим завданням є підвищення об'єктивності оцінювання.

Сьогодні компетентнісний підхід визначає методологічну основу проектування нових освітніх стандартів і програм. Розглядаючи проблеми, пов'язані з реалізацією компетентісного підходу, слід виділити істотні ознаки, що дозволяють відрізнити його від інших напрямків модернізації: по-перше, орієнтація на формування універсальних умінь, а по-друге, практико-орієнтована спрямованість.

Компетенції все частіше стали розглядати як показники якості освіченості та професіоналізму особистості.

Комітет з освіти Ради Європи виділяє два напрямки оцінювання результатів навчання: предметно-змістовий і процесуально-технологічний.

У першому випадку мова йде про сформованість надпредметних дій, серед яких: вивчати – отримувати користь з досвіду і знань інших; займатися самоосвітою; думати – критично мислити, відстоювати свої позиції, оцінювати події та явища життя, культурної спадщини; шукати – вчитися здобувати інформацію; працювати і співпрацювати – вміти організувати свою роботу, активно включитися в діяльність колективу; адаптуватися – знаходити вирішення проблем у різних ситуаціях, сприяти формуванню мобільності особистості.

Процесуально-технологічний підхід визначає компетенції як показник якості освітніх досягнень. При цьому виділяються наступні види компетенцій: політичні, соціальні, комунікативні, інформаційні.

Необхідність розгляду компетентнісного підходу в якості основи побудови освіти викликана, на думку І. А. Зимньої, світовою тенденцією до інтеграції та глобалізації світової економіки [2].

Розглядаючи можливості компетентнісного підходу в оцінюванні результативності освітнього процесу, слід пам'ятати про труднощі в його реалізації на практиці. Одна з них - латентний характер компетенцій, що викликає пошук відповідних оціночних засобів. Інша в тому, що ефективність реалізації компетентнісного підходу залежить від ціленаправленої роботи всього педагогічного колективу.

Основу професійних компетенцій майбутнього фахівця складають ключові та предметні компетенції, сформовані у нього в школі. Тому реалізація компетентнісного підходу на етапі шкільного навчання набуває особливої значущості. При цьому виділяються наступні шляхи рішення даної задачі. У першому випадку особлива увага приділяється формуванню в учнів ключових компетенцій, які мають універсальний і надпредметний характер. Другий напрямок передбачає виділення у змісті освітньої програми узагальнених умінь предметного характеру (наприклад, вміння інтерпретувати графіки - для математики, складати план експериментального дослідження - для хімії) та створення умов для розвитку їх в учнів у процесі навчання.

Посилення практичної спрямованості змісту освіти є третім можливим напрямком реалізації компетентнісного підходу. З цією метою слід сприяти надбанню досвіду практичної діяльності під час навчання. Педагоги виділили ще один шлях реалізації компетентнісного підходу - орієнтацію на формування умінь, які найчастіше застосовуються в житті і на роботі, незалежно від профілю діяльності. До них віднесли вміння оформляти документи, навички комп'ютерної грамотності, комунікативні вміння та інші. Безперечно, їх наявність важлива для життя і діяльності кожної людини, але не можна, орієнтуючись на них обмежувати обсяг

інформації, який повинен бути освоєний випускниками, не кажучи вже про створення умов для розвитку їх особистісних якостей.

З вищесказаного слідує, що всі запропоновані шляхи реалізації компетентнісного підходу позначають завдання формування ключових компетенцій, що і спостерігається в світовій педагогічній практиці. Важливість ключових компетенцій для випускників полягає в тому, що вони сприяють задоволенню його потреб у досягненні успіху в пізнавальній та соціальній діяльності, професійному самовизначенню, формуванню та розвитку предметних компетенцій. У структурі ключових компетенцій, крім загальнонавчальних умінь і освоєних способів діяльності, виділяють вміння аналізувати ринок праці, приймати самостійні рішення, готовність до соціальної адаптації, вмотивованість до подальшого навчання, індивідуальні здібності особистості та ін.

На наш погляд, найбільш вдалою є класифікація А. В. Хуторського, складена з урахуванням специфіки змісту шкільної освіти [3]. Автор дотримується трирівневої ієрархії: ключові компетенції - мають надпредметний і міждисциплінарний характер; метапредметні (називають загальнопредметні) - застосовуються до окремих освітніх областей і мають інтегративну природу; предметні - формуються при вивченні конкретних дисциплін. Автор запропонував досить повну і цілком зрозумілу класифікацію ключових компетенцій: ціннісно-змістові; загальнокультурні; навчально-пізнавальні; інформаційні; комунікативні; соціально-трудові.

Аналіз численних досліджень по проблемі і класифікації ключових компетентностей дозволив зробити висновок, що серед фахівців поки не склалося єдиного розуміння. Кожен дослідник пропонує свою ієрархію, зміст компетенцій при цьому не відрізняється один від одного. У той же час існування різних класифікацій призводить до складності визначення виду компетенцій, оскільки одні й ті ж функціональні елементи змісту в них повторюються. Як наслідок виникає проблема ідентифікації та оцінювання компетенцій того чи іншого виду. Тому важливим є завдання визначення основних видів компетенцій, які повинні бути сформовані в учнів та студентів у системі «школа - педагогічний вуз».

Ми виділили наступні види компетенцій учнів загальноосвітньої школи: ключові та предметні. Ключові компетенції мають надпредметний характер, але проявляються в контексті предмета, сприяючи формуванню предметних компетенцій. У свою чергу, освоєння того чи іншого предмета розвиває ключові компетенції учня, студента. Кількісний і якісний склад предметних компетенцій залежить від профілю навчання. Враховуючи інтегрований характер даних характеристик особистості, важливо посилити внутрішньо- і міжпредметні взаємозв'язки, практико-орієнтовану спрямованість освітнього процесу, використовувати діяльнісні форми навчання.

У свою чергу, ключові компетенції повинні «пронизувати» зміст усіх навчальних дисциплін та бути одним із чинників реалізації наступності у навчанні.

Компетенції випускника будуть розвиватися в процесі його безперервного навчання в системі «школа - педагогічний вуз», під час безпосередньої практичної діяльності. У свою чергу, предметні компетенції випускника школи визначають базу для подальшого формування професійних компетенцій у тій чи іншій сфері діяльності. Отже, якість підготовленості випускника (рівень його компетенцій) - це запорука якісної підготовки компетентного вчителя в системі професійної освіти.

Література

1. Трубачева С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. Е. Трубачева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 51–57.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия / И. А. Зимняя. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
3. А. В. Хуторской Ключевые компетенции. Технология конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55-61.